

Izveštaj iz senke

**Stanje demokratije
u Srbiji 2020**

EU-RS THINK TANK

Urednik:
Nemanja Todorović Štiplija

Autori:
Aleksandar Ivković, Nikola Cuckić,
Emina Muminović, Nikola Burazer

Asistenti:
Vukašin Živković, Zorana Dimitrijević

Dizajn i priprema za štampu:
Bratislav Bojić

Štampa:
JO-GO Design Studio, Beograd

Fotografija:
© Fonet

Tiraž: 150 primeraka

ISBN: 978-86-80576-09-1

Beograd, septembar 2020.

Ova studija je objavljena u sklopu projekata „Civilno društvo za unapređenje pristupanja
Srbije Evropskoj uniji”.

Isključivo odgovorni za sadržaj studije su njeni autori.

Sadržaj

Uvod	4
Demokratija i evropske integracije.....	4
O izveštaju „Stanje demokratije u Srbiji 2020”	5
1. Izbori	6
2. Parlament	11
3. Upravljanje	15
Nezavisne institucije.....	18
4. Civilno društvo	21
5. Sloboda izražavanja	26
Zastrašivanje novinara	27
Regulatorno okruženje i rad nezavisnih institucija	28
Javni medijski servisi i ekonomski faktori.....	30
Centar savremene politike	32
European Western Balkans	33
Civilno društvo za unapređivanje pristupanja Srbije Evropskoj uniji	34

Uvod

Dokument pred nama predstavlja redovan godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji, koji od 2017. objavljuje Centar savremene politike. Iako su i prethodni izveštaji sadržali oštre ocene kada je u pitanju stanje demokratskih institucija u zemlji, ovogodišnji izveštaj odskače od prethodnih zahvaljujući značajnom broju ozbiljnih problema zbog kojih se opravdano može postaviti pitanje da li je Srbija danas još uvek demokratska zemlja, kao i da li se zbog toga udaljava od članstva u Evropskoj uniji.

Ovaj izveštaj pokriva period u kome je stanje demokratskih institucija u Srbiji znatno nazadovalo. U njemu su održani izbori koji se mogu smatrati najspornijim još od demokratskih promena 2000. godine, budući da ih je pratio čitav niz neregularnosti i kontroverzi koje su ozbiljno uticale na njihovu demokraciju i kompetitivnost. Obeležilo ga je i uvođenje vanrednog stanja od 15. marta do 6. maja 2020. zbog pandemije COVID-19, tokom kojeg se parlament neopravdano nije sastajao i u kome je vlast zloupotrebila pandemiju za postizanje svojih izbornih ciljeva. Veći deo opozicije je u ovom periodu nastavio da bojkotuje rad Narodne skupštine, a nakon održanih izbora koji su takođe bojkotovani od strane većeg broja opozicionih stranaka, izgleda izvesno da opozicije u novom sazivu parlamenta neće ni biti.

Nazadovanje demokratskih institucija nije promaklo ni međunarodnim posmatračima, od kojih su neki bili izuzetno oštri. Nakon što je Freedom house (*Freedom House*) 2019. svrstao Srbiju među „delimično slobodne“ umesto u „slobodne zemlje“, 2020. je ova organizacija definisala Srbiju kao „tranzicioni ili hibridni režim“ u svom indeksu Zemlje u tranziciji. Nastavljen je pad i na listi slobode medija Reportera bez granica (*Reporters Without Borders*), gde Srbija danas zauzima 93. mesto, što predstavlja pad od 39 mesta u odnosu na 2014. godinu. Grupa Socijalista i demokrata (S&D) u Evropskom parlamentu je ocenila ovogodišnji izborni proces kao „rugaње demokratiji“ i pozvala da se ne otvaraju nova pregovaračka poglavlja sa Srbijom dok se nešto ne promeni. Ubrzo nakon toga postalo je jasno da, za razliku od prethodnih godina, Srbija u junu 2020. neće otvoriti nijedno novo pregovaračko poglavlje.

Demokratija i evropske integracije

Demokratija predstavlja jedan od političkih kriterijuma iz Kopenhagena – usvojenih na sastanku Evropskog saveta 1993. godine – koje države moraju ispuniti kako bi mogle postati članice Evropske unije. Drugi politički kriterijumi jesu vladavina prava i zaštita

ljudskih prava i prava manjina, dok se ekonomski kriterijumi odnose na postojanje i funkcionalnost tržišne privrede.

“Članstvo zahteva da država kandidat ostvari stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina.” Zaključci Evropskog saveta u Kopenhagenu, 21-22. jun 1993.

Ono što Evropska unija podrazumeva pod demokratijom u svojim izveštajima – izbore, rad parlamenta, upravljanje i građansko društvo – ostaje van pregovaračkih poglavlja, a time često i van javnog diskursa o evropskim integracijama. Ove teme, ipak, jesu od ogromne važnosti za uspešnog ovog procesa, i prema novoj metodologiji pristupnih pregovora usvojenoj u martu 2020, naći će se zajedno sa poglavljima 23 i 24 u klasteru koji se odnosi na fundamentalna pitanja.

Poslednji izveštaj Evropske komisije o Srbiji za 2019. bio je izuzetno kritičan u delu koji se odnosi na stanje demokratije. Ponašanje parlamentarne većine koje je dovelo do bojkota rada parlamenta od strane jednog dela opozicije, zabrinjavajuće stanje u slobodi medija i manjak međupartijskog dijaloga posebno su naglašeni kao problematični. Očekuje se da izveštaj Evropske komisije za 2020. godinu, odložen zbog pandemije COVID-19, bude još kritičniji od prethodnog. Imajući u vidu da će najverovatnije biti objavljen svega par nedelja nakon izveštaja Stanje demokratije u Srbiji 2020, biće zanimljivo direktno uporediti ova dva izveštaja u delovima koji se odnose na posmatrane oblasti.

O izveštaju „Stanje demokratije u Srbiji 2020”

Stanje demokratije u Srbiji 2020 predstavlja izveštaj iz senke za oblasti obuhvaćene oblašću demokratije u izveštajima Evropske komisije za Srbiju: izbore, parlament, upravljanje i civilno društvo – kao i slobodu medija, koja iako ne spada u oblast demokratije u ovim izveštajima, stoji u čvrstoj vezi sa ovim pitanjima i prethodno se takođe nalazila izdvojeno od pregovaračkih poglavlja, u delu koji se ticao političkih kriterijuma iz Kopenhagena.

Izveštaj Stanje demokratije u Srbiji 2020 obuhvata period od 1. oktobra 2019. do 31. avgusta 2020. godine. U pitanju je četvrti godišnji izveštaj iz senke o stanju demokratije u Srbiji koji objavljuje Centar savremene politike / European Western Balkans.

1. Izbori

Redovni izbori za poslanike u Narodnoj skupštini Republike Srbije održani su 21. juna 2020. Prvobitni datum održavanja, u skladu sa zakonskim rokovima, bio je 26. april, ali su sve izborne radnje prekinute nakon uvođenja vanrednog stanja i nastavljene nakon njegovog ukidanja.

Na ovim izborima uočene su značajne neregularnosti i kontroverze u više aspekata, uključujući proces prikupljanja potpisa za izborne liste i rekordno poništavanje glasova na biračkim mestima, kao i promenu izbornih zakona u izbornoj godini. Sve ozbiljnije manjkavosti izbornog procesa iz prethodnih ciklusa, poput medijske neravnoteže i pritisaka na glasače, ponovo su se javile. Pored toga, demokratičnost izbornog procesa dodatno su narušila dva posebna faktora. Prvo, veći deo opozicionih stranaka i pokreta odlučio je da izbore **bojkotuje**, navodeći kao razlog nedostatak uslova za njihovo pošteno održavanje. Drugo, postoji sumnja da je vladajuća stranka **zloupotrebila situaciju izazvanu pandemijom COVID-19** radi ostvarivanja izbornih ciljeva, što je uključivalo nastavak kampanje tokom vanrednog stanja i ozbiljne navode o manipulaciji broja zaraženih i preminulih.

Sve ovo dovelo je do rezultata bez presedana na parlamentarnim izborima u Srbiji u poslednjih 20 godina. Koalicija oko Srpske napredne stranke osvojila je 60,65% glasova, dok je takođe vladajuća Socijalistička partija Srbije osvojila 10,38%. U parlament je ušao još samo Srpski patriotski savez predvođen Aleksandrom Šapićem, i to zahvaljujući spuštanju cenzusa sa 5% na 3%, kao i stranke nacionalnih manjina (mađarske, bošnjačke i albanske). Zvanična izlaznost od 48,9% je bila najniža od obnove višestranačja u Srbiji 1990.

Opozicione partije, pre svega one okupljene u koaliciju Savez za Srbiju, donele su individualne odluke o bojkotu izboru u avgustu i septembru 2019. godine. Kao razlog za bojkot opozicija je navela brojne faktore koji su, prema njihovoj oceni, tokom prethodnih izbornih ciklusa dovele vladajuću Srpsku naprednu stranku u nepoštenu prednost, između ostalog uticaj vlasti na medije, pritiske na birače, i nejasne granice između vršenja javne funkcije i vođenja političke kampanje, naročito u slučaju predsednika Republike. Ove probleme uočili su i međunarodni i domaći posmatrači izbornih ciklusa u Srbiji.¹

Fondacija za otvoreno društvo Srbija, a potom i poslanici u Evropskom parlamentu, od kraja jula do decembra 2019. godine posredovali su u dijalogu vladajućih i opozicionih partija, kako bi se prevazišli problemi koji su doveli do poziva na bojkot. Međutim, Savez za Srbiju

---

1 Videti: ODIHR 2017, ODIHR 2016, CRTA 2017, CRTA 2016, CeSID 2016-2017, pristupljeno 9. septembra 2020.

već u avgustu je odustao od daljeg dijaloga sa vlašću, tvrdeći da ne postoji spremnost da se izborni uslovi suštinski poboljšaju.²

Samo nedelju dana nakon što su sve relevantne opozicione stranke usvojile Deklaraciju o bojkotu, 1. februara 2020. godine, vladajuća većina u Narodnoj skupštini izmenila je izborni zakon, menjajući izborni cenzus po prvi put u 28 godina. Cenzus je spušten sa 5% na 3%, a promena elemenata izbornog sistema samo dva i po meseca od planiranog datuma održavanja izbora predstavlja kršenje Kodeksa dobre prakse o izborima Venecijanske komisije.³ Kako visina cenzusa nije bila deo višemesečnog dijaloga o izbornim uslovima, preovlađujuće tumačenje ovog poteza jeste namera SNS-a da što veći broj stranaka prođe u parlament, čime bi izbori, u kontekstu bojkota, mogli da se predstave kao legitimni.⁴

Još jedna kontroverzna promena izbornog zakona u toku izborne kampanje desila se neposredno nakon ukidanja vanrednog stanja, 10. maja 2020. Ona je omogućila da ne samo javni beležnici (notari), već i gradske i opštinske uprave overavaju potpise građana za kandidaturu izbornih lista. Ovim potezom je poništeno unapređenje ove izborne prakse iz 2017, kojim su notari, po preporuci OEBS-a, postali jedini ovlašćeni za overu potpisa.⁵

Mnogo ozbiljnija posledica ove promene bila je stvaranje mogućnosti da gradske i opštinske uprave, pod konotrolom vladajućih stranaka, overe potpise listama koje same nisu bile u stanju da ih sakupe. Nakon obrade podataka koje je dobio od Republičke izborne komisije, politikolog Boban Stojanović je ukazao da je najmanje 8 od 21 liste sakupilo potpise na sumnjiv način, dovodeći u pitanje legitimnost čitavog izbornog procesa.⁶ Ove liste su na samim izborima osvojile značajno manje glasova u tim opštinama i gradovima nego što

---

2 Savez za Srbiju: SZS nije spreman na bilo kakve pregovore sa vlašću o izborima koji bi bili održani na proleće 2020. godine, <https://savez-za-srbiju.rs/szs-nije-spreman-na-bilo-kakve-pregovore-sa-vlascu-o-izborima-koji-bi-bili-odrzani-na-prolece-2020-godine/#.XyLHgSjRDIW>, pristupljeno 9. septembra 2020.

3 EWB: "Najbrža od svih reformi: Kako spuštanje cenzusa krši Kodeks Venecijanske komisije", <https://europeanwesternbalkans.rs/najbrza-od-svih-reformi-kako-spustanje-cenzusa-krsi-kodeks-venecijanske-komisije/>, pristupljeno 9. septembra 2020.

4 N1: "Stojanović o cenzusu: Očajnički potez Vučića kako bi neke stranke ubacio u parlament", <http://rs.n1info.com/Video/Info/a559723/Stojanovic-o-cenzusu-Ocajnicky-potez-Vucica-kako-bi-neke-stranke-ubacio-u-parlament.html>, pristupljeno 9. septembra 2020.

5 N1: "Nedeljkov: Izmenama zakona se neće sprečiti moguće falsifikovanje potpisa", <http://rs.n1info.com/Izbori-2020/a598563/Nedeljkov-Izmenama-zakona-se-nevere-spreciti-moguće-falsifikovanje-potpisa.html>, pristupljeno 9. septembra 2020.

6 U pitanju su liste: 12. Zavetnici, 13. Narodni blok, 14. Pokret slobodnih građana, 17. 1 od 5 miliona, 18. Nek maske padnu – Zelena stranka – Nova stranka, 19. Ruska stranka – Slobodan Nikolić, 20. Koalicija za mir. 21. Levijatan

su u njima imali potpisa podrške⁷, što je ukazalo na mogućnost da su lični podaci građana eventualno zloupotrebjeni kako bi se obezbedio što veći broj lista na biračkom spisku.

Pored bojkota, drugi faktor koji je na negativan način uticao na kvalitet ovog izbornog procesa bilo je vanredno stanje, tokom kojeg je izborna kampanja formalno obustavljena. Međutim, upravo tada je do izražaja došla problematična uloga predsednika Srbije Aleksandra Vučića, koji formalno nije bio kandidat na ovim izborima.

Iako se moglo očekivati da će vlast tokom vanrednog stanja imati prednost u odnosu na opoziciju u medijskom izveštavanju zbog prirode krize, nesrazmera je bila ogromna. Monitoring Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA) pokazao je da su pripadnici vladajućih partija tokom vanrednog stanja imali 91% zastupljenosti na televizijama sa nacionalnom frekvencijom, sa Vučićem kao ubedljivo najzastupljenijim akterom.

Dodatna kontroverza u pogledu zastupljenosti Aleksandra Vučića u medijima tokom vanrednog stanja jeste činjenica da je u svojstvu predsednika Republike, najavljivao uvođenje i ukidanje mnogih zdravstvenih i ekonomskih mera, iako je ove mere formalno donosila Vlada. Posebne kritike upućene su Vučiću kada je, iako to nije bilo u sklopu njegovih ovlašćenja, „dopratio“ nove respiratore u Novi Pazar i Niš.⁸

Problemi **medijske neravnoteže** i **kampanje javnih funkcionera** registrovani su i tokom prethodnih izbornih ciklusa, a vanredno stanje ih je samo dodatno istaklo. Prema nalazima CRTA-e, medijsko izveštavanje se u poslednjih mesec dana izborne kampanje blago uravnotežilo, i to u korist opozicije koja je odlučila da učestvuje na izborima, ali funkcionerska kampanja nije prestala – od 25. maja do 14. juna, posmatračka misija CRTA-e notirala *skoro 800 situacija širom Srbije u kojima su se u javnosti, navodno u sklopu redovnih aktivnosti, pojavljivali funkcioneri sa različitih nivoa vlasti.*⁹

---

7 Nova: “Stojanović: Kako su SNS i Šapić overavali potpise za druge”, <https://nova.rs/politika/stojanovic-kako-su-sns-i-sapic-overavali-potpise-za-druge/>, pristupljeno 13. avgusta 2020.

8 CeSID: Izbori kakve (još) ne poznajemo, <http://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2020/05/Izbori-kakve-jo%C5%A1-ne-poznajemo.pdf>, pristupljeno 9. septembra 2020.

9 CRTA: Preliminarni izveštaj o monitoringu izbornog dana, str. 10, <https://crt.rs/wp-content/uploads/2020/06/Preliminarni-izve%C5%A1taj-o-monitoringu-izbornog-dana-za-parlamentarne-izbore-2020.-godine.pdf>, pristupljeno 30. jula 2020.

Tokom ove izborne kampanje ponovo su uočeni slučajevi **zloupotrebe javnih resursa**¹⁰, kao i **pritisaka na glasače**, posebno one zaposlene u javnom sektoru. CRTA je jedina organizacija koja je pokušala sistematski da prati navode o pritiscima na glasače tokom izborne kampanje, i do 14. juna zabeležila skoro 50 navoda o pritiscima na birače u više od 30 gradova i opština u Srbiji. CRTA je izveštavala samo o onim slučajevima koje je uspela da potvrdi iz više izvora.¹¹

Kvalitet samog izbornog dana i procesa utvrđivanja rezultata izbora dodatno je pogoršan u ovom ciklusu. Tokom izbornog dana 21. juna 2020, posmatračka misija CRTA-e zabeležila je ozbiljne nepravilnosti koje mogu da imaju uticaj na rezultate izbora na 8 do 10% izbornih mesta, što je višestruko više nego na parlamentarnim izborima 2016. i predsedničkim izborima 2017.

Dodatno, uprkos projekcijama rezultata koje su predviđale nedvosmislenu pobedu listi oko Srpske napredne stranke, građani su konačne rezultate izbora saznali tek 5. jula 2020. godine, dve nedelje nakon što su izbori održani. Glasanje je ponovljeno na 234 biračka mesta (na kojima je pravo glasa imalo ukupno 203.012 birača, odnosno 3,08% ukupnog broja birača) zbog nemogućnosti utvrđivanja rezultata. Ovo predstavlja ubedljivi rekord u poništavanju biračkih mesta u poslednjih 20 godina – prethodni najveći broj poništenih biračkih mesta bio je 15.

Dvonedeljno čekanje na izborne rezultate dovelo je do optužbi od strane opozicije koja je bojkotovala izbore da SNS pokušava da lažira podatke o broju izašlih birača.¹² Takođe, neki od učesnika izbora, prvenstveno lista „Suverenisti“, podnela je pritužbe na više hiljada izbornih mesta, tvrdeći da su zapisnici falsifikovani.

Na sve navedene kontroverze nadovezalo se i otkriće Balkanske mreže istraživačkog novinarstva (BIRN), objavljenog 22. juna, da je stvarni broj zaraženih i preminulih od COVID-19, višestruko veći od zvaničnog, skrivan od javnosti, posebno tokom predizborne kampanje.¹³ Vlast je porekla istinitost ovih tvrdnji.

---

10 Transparentnost Srbija: 100 evra u predizbornoj kampanji, <https://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/pod-lupom/11443-100-evra-u-predizbornoj-kampanji>, pristupljeno 9. septembra 2020.

11 CRTA: Izveštaj dugoročnih posmatrača, str. 40, <https://crt.rs/wp-content/uploads/2020/06/Izbori-2020-Izve%C5%A1taj-dugoro%C4%8Dnih-posmatra%C4%8Da-Crta.pdf>, pristupljeno 9. septembra 2020.

12 Danas: “Tepić: Podatke o izlaznosti šteluje Miladin Kovačević”, <https://www.danas.rs/politika/izbori-2020/tepic-podatke-o-izlaznosti-steluje-miladin-kovacevic/>, pristupljeno 9. septembra 2020.

13 Balkan Insight: “Serbia Under-Reported COVID-19 Deaths and Infections, Data Shows”, <https://balkaninsight.com/2020/06/22/serbia-under-reported-covid-19-deaths-and-infections-data-shows/>, pristupljeno 9. septembra 2020.

Istovremeno sa parlamentarnim, 21. juna održani su i izbori za Skupštinu Autonomne pokrajine Vojvodine, kao i izbori u većini lokalnih samouprava. S obzirom na njihovo spajanje sa parlamentarnim izborima, istovetna analiza i zaključci mogu se primeniti i na izbore na nižim nivoima. Srpska napredna stranka je, delimično zahvaljujući bojkotu opozicije, uspela da pobedi i u nekoliko preostalih lokalnih samouprava u kojima je do sada bila u opoziciji i zadrži vlast u svim ostalim lokalnim samoupravama, kao i na pokrajinskom nivou.

Lokalni izbori u gradu Šapcu, na kojima je učestvovao dosadašnji gradonačelnik Nebojša Zelenović, poništeni su na 27 od 100 mesta zbog brojnih neregularnosti: Prethodno je Gradska izborna komisija poništila izbore na svih 100 izbornih mesta, ali je odluku preinačio Upravni sud u Novom Sadu.¹⁴ Ponovljeni izbori održani su 5. septembra, a konačni rezultati nisu poznati do zaključivanja ovog izveštaja, uz navode gradonačelnika Zelenovića da je SNS ponovo odgovoran za brojne neregularnosti na izborima. Izborni štab SNS-a je, sa druge strane, optužio Zelenovića za nefer izborne uslove.¹⁵

---

14 N1: "Sud delimično usvojio žalbu SNS, izbori u Šapcu ponavljaju se na 27 mesta", <http://rs.n1info.com/Izbori-2020/a614588/Sud-delimicno-usvojio-zalbu-SNS-izbori-u-Sapcu-ponavljaju-se-na-27-mesta.html>, pristupljeno 9. septembra 2020.

15 N1: "Zelenović traži poništavanje izbora na 27 mesta, SNS se žali na izborne uslove", <http://rs.n1info.com/Izbori-2020/a636831/Zelenovic-trazi-ponistavanje-izbora-na-27-mesta-SNS-se-zali-na-izborne-uslove.html>, pristupljeno 9. septembra 2020.

2. Parlament

U prethodnom izdanju „Stanja demokratije u Srbiji“ je zabaleženo da je sredinom 2019. godine, nakon što je velika većina opozicionih poslanika stupila u bojkot zasedanja Narodne skupštine, došlo do određenih poboljšanja rada parlamenta. Ona su se javila i u ovom izveštajnom periodu. Ipak, do kraja 11. saziva Narodne skupštine poslanici opozicije iz Saveza za Srbiju nisu prekinuli bojkot parlamenta, a 12. saziv, izabran 21. juna 2020, ostao je bez jasne opozicije. Zbog toga je nemoguće utvrditi da li bi do poboljšanja došlo da opozicija nije ušla u bojkot ili ga u nekom trenutku prekinula.

Uprkos ograničenim pozitivnim trendovima, stanje parlamentarizma u Srbiji dodatno se pogoršalo u prvoj polovini 2020, nesastajanjem Narodne skupštine za vreme vanrednog stanja. Ova institucija nije sastala punih 44 dana nakon proglašenja vanrednog stanja 15. marta 2020. godine. Prva sednica parlamenta održana je tek 28. aprila, iako se, u međuvremenu, u gotovo svim zemljama Evrope našao način da glavna zakonodavna tela nastave sa radom.¹⁶

Prema Ustavu Republike Srbije, Narodna skupština proglašava i ukida vanredno stanje (član 105). U slučajevima kada nije u mogućnosti da se sastane, to čine predsednik Republike, predsednik Narodne skupštine i predsednik Vlade, s tim što Narodna skupština odluku treba da potvrdi u roku od 48 sati ili čim je u mogućnosti da se sastane (član 200). Ovaj alternativni mehanizam primenjen je 15. marta, ali Narodna skupština je potvrdila odluku o uvođenju vanrednog stanja tek 29. aprila.¹⁷

Na zahtev osam narodnih poslanika da se Narodna skupština što pre sastane 23. marta 2020¹⁸, predsednica Narodne skupštine Maja Gojković objasnila je da se parlament ne sastaje zbog poštovanja mera Vlade Srbije o zabrani okupljanja preko 50 lica. Nije pruženo objašnjenje zašto nije mogao da se pronađe način da se ispoštuju mere zaštite a da istovremeno parlament nastavi sa radom, kao što je to bio slučaj u drugim zemljama. To znači da je preko šest nedelja izvršna vlast bila bez i formalne parlamentarne kontrole, u vreme kada su se ljudska prava u značajnoj meri ograničavala.

---

16 EWB: “Novo dno parlamentarizma u Srbiji”, <https://europeanwesternbalkans.rs/novo-dno-parlamentarizma-u-srbiji/>, pristupljeno 9. septembra 2020.

17 Odluka o potvrđivanju odluke o uvođenju vanrednog stanja, http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/ostala_akta/2020/RS-18.pdf, pristupljeno 9. septembra 2020.

18 Dosta je bilo, <https://dostajebilo.rs/wp-content/uploads/2020/03/Odgovor-Maje-Gojkovic.pdf>, pristupljeno 9. septembra 2020.

Povratak poslanika u Narodnu skupštinu krajem aprila i početkom maja obeležile su povišene tenzije i sukobi vlasti i opozicije. Poslanici Srpske napredne stranke optužili su članove Dveri za fizičke napade 8. maja, a potom je pet poslanika ušlo u štrajk glađu na stepenicama Narodne skupštine iz različitih razloga u vezi sa političkom krizom i napetom političkom situacijom. Poslanici vlasti ušli su u štrajk glađu reagujući na odluku poslanika opozicije.

Konačno, 12. saziv Narodne skupštine, izabran 21. juna 2020, zaključno sa 18. septembrom 2020. nije do kraja konstituisan, iako za to ne postoji nikakva objektivna prepreka. Poslanicima su potvrđeni mandati prethodnog dana zakonskog roka, 3. avgusta, ali predsednik, potpredsednici i radna tela nisu izabrani. S obzirom da je mandat prethodnog saziva skupštine istekao 3. juna 2020, Srbija više od tri meseca nema parlament osposobljen za nesmetano funkcionisanje.

Sve ove činjenice dugoročno potkopavaju položaj Narodne skupštine Srbije kao ustavno ravnopravnog organa vlasti.

Tabela 2.1. Rasprava o predlozima Zakona o budžetu 2014-2019.

Godina	Broj tačaka dnevnog reda	Tačka u okviru koje je budžet	Broj obraćanja o zakonima pre budžeta, u pojedinostima	Ukupan broj obraćanja o budžetu, u pojedinostima	Ukupan broj obraćanja poslanika opozicije ¹⁹	Broj dana rasprave o budžetu, u pojedinostima
2014.	12	2	5	155	108	1
2015.	12	5	0	215	140	2
2016.	7	6	0	265	188	2
2017.	31	6	265	30	24	1
2018.	62	4	302	4	3	1
2019.	1	1	0	157	21	3

Kada je reč o kvalitetu zakonodavne rasprave u periodu od 1. septembra 2019. do 4. marta 2020, kada je parlament prvobitno raspušten, značajno je pomenuti povratak donošenja Zakona o budžetu u normalne okvire, odnosno odsustvo amandmana poslanika vlasti kojima je cilj da potroše vreme za raspravu opozicionim poslanicima. Ovaj mehanizam vladajuća većina je primenila 2017. i 2018, kada je predlog zakona o budžetu spojen sa drugim zakonskim predlozima, a potom je veliki broj amandmana podnet na predloge koji

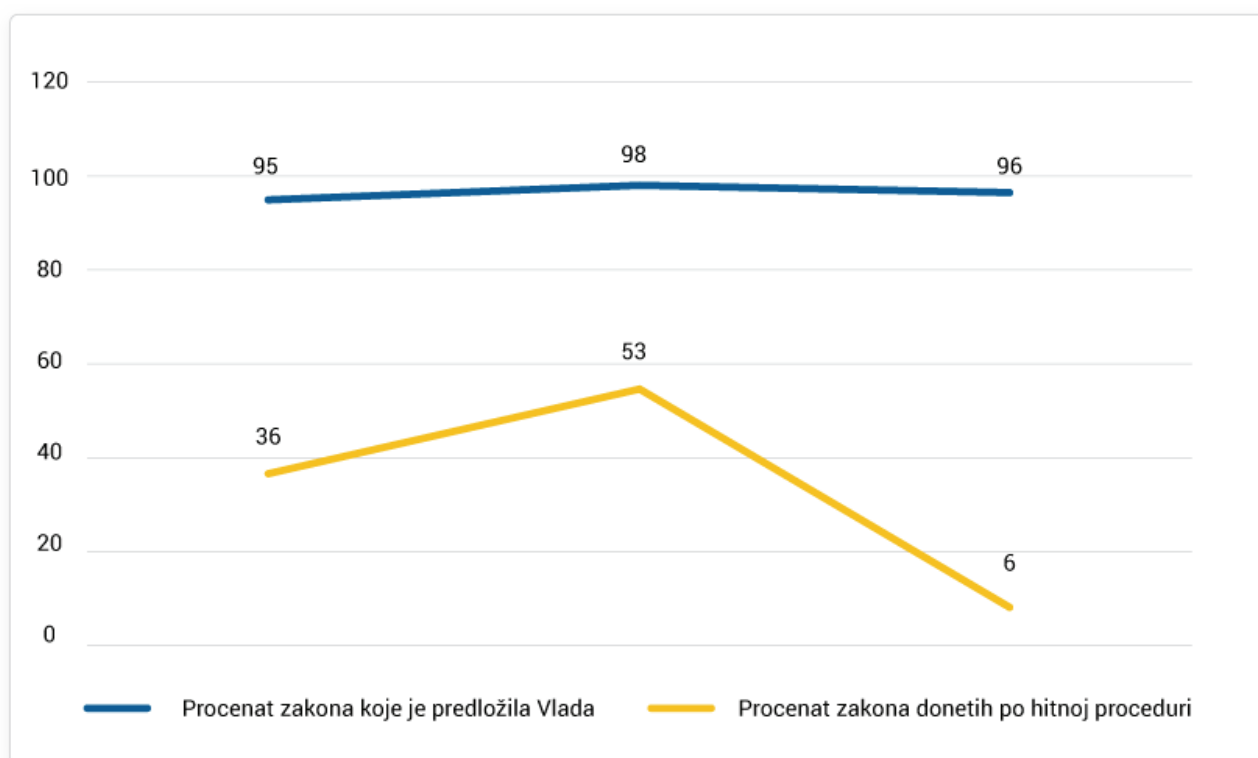
19 Ne računajući replike i ukazivanje na povredu Poslovnika

su prethodili budžetu. Ova praksa nije se ponovila 2019. Ipak, kao što se može videti u tabeli iznad, u kojoj se analizira rasprava o budžetu u pojedinostima (o amandmanima koje su poslanici podneli) broj obraćanja poslanika opozicije bio je mali zbog bojkota.

Takođe je, u odnosu na prethodne godine, značajno smanjen broj zakona donetih po hitnoj proceduri, što je bila jedna od glavnih zamerki na rad Narodne skupštine u dosadašnjim izveštajima Evropske komisije.

S druge strane, udeo Vlade kao predlagača usvojenih zakona skoro da se i nije promenio i ostao je na gotovo stoprocentnom nivou. Iz 11. saziva Narodne skupštine u proceduri je ostalo 218 zakonskih predloga koji nisu usvojeni, a koje su predložili poslanici opozicije (od ukupno 244).²⁰

Grafikon 2.1. Procenat usvojenih zakona na predlog Vlade i procenat zakona donetih po hitnoj proceduri

Kontrola nad izvršnom vlašću ostala je na niskom nivou čak i ne računajući nesastajanje parlamenta za vreme vanrednog stanja i nakon izbora 21. juna. Članovi Vlade bili su prisutni na sednicama od septembra 2019. do februara četiri od mogućih šest puta. Međutim, najpre nesastajanje Narodne skupštine nakon uvođenja vanrednog stanja u martu, a zatim i njena neaktivnost i odsustvo izbora nove Vlade posle izbora u junu, doveli su do toga da posebna

20 Narodna skupština: Zakoni u proceduri, <http://skr.rs/5Lz>, pristupljeno 9. septembra 2020.

sednica za poslanička pitanja nije održana od februara 2020. Prema podacima Otvorenog parlamenta, u ovom periodu poslanici su postavili 45 pitanja van posebnih sednica, ali ni na jedno nisu dobili odgovor.²¹

Tabela 2.2. Prisustvo članova Vlade sednicama Narodne skupštine poslednjeg četvrtka u mesecu

Mesec	Prisustvo članova Vlade	Prisustvo predsednice Vlade	Ukupno poslanika koji su postavili pitanje	Poslanika opozicije
septembar 2019.	Ne	/	/	/
okobar 2019.	Ne	/	/	/
novembar 2019.	Da	Da	6	3
decembar 2019.	Da	Da	5	1
januar 2020.	Da	Da	7	2
fabruar 2020.	Da	Da	6	2
mart 2020.	Ne	/	/	/
april 2020.	Ne	/	/	/
maj 2020.	Ne (kampanja)			
jun 2020.	Ne (tehnička Vlada)			
jul 2020.	Ne (tehnička Vlada)			
avgust 2020.	Ne (tehnička Vlada)			

21 Otvoreni parlament, <https://otvoreniparlament.rs/statistika/poslanicka-pitanja>, pristupljeno 9. septembra 2020.

3. Upravljanje

Pristupanje Srbije Evropskoj uniji ostao je glavni spoljnopolitički prioritet, međutim pojedine izjave državnih zvaničnika za vreme vanrednog stanja, mogle su ozbiljno uticati na urušavanje poverenja građana prema EU, a takođe su i otvorile prostor za snažnije delovanje aktera van EU.

Tako je na konferenciji za štampu, prilikom uvođenja vanrednog stanja usled pandemije COVID-19, Predsednik Republike istakao da je Srbija tražila od NR Kine pomoć u medicinskom materijalu i osoblju, obećavši ovoj zemlji „vekovno i čelično prijateljstvo“, dok je istovremeno naglasio da „evropska solidarnost ne postoji“ i da je ona samo „bajka na papiru“.²² Ovakva izjava usledila je zbog nemogućnosti uvoza medicinskog materijala i opreme iz EU bez odobrenja organa države članice, što je Predsednik interpretirao kao potpunu zabranu izvoza medicinske opreme u treće zemlje.²³ Nakon što se na ulicama Beograda i drugih gradova Srbije pojavio bilbord posvećen Predsedniku NR Kine, Si Đipingu sa natpisom „Hvala brate Si“ koji je postavio pro-vladin dnevni list „Informer“²⁴, oglasio se i Visoki predstavnik Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Đuzep Borelj koji je primetio da evropska pomoć regionu Zapadnog Balkana pre i tokom COVID-19 krize prolazi nezapaženo u poređenju za Kinom.²⁵

Kapaciteti za koordinaciju i sprovođenje procesa evropskih integracija bitno su umanjeni s obzirom na to da je pozicija Šefa pregovaračkog tima o pristupanju Srbije Evropskoj uniji upražnjena već godinu dana, nakon što je krajem septembra 2019. godine Tanja Mišćević podnela ostavku.²⁶ Vlada Republike Srbije do pisanja ovog dokumenta nije upoznala javnost

---

22 Nedeljnik: “Samo Kina može da nam pomogne, evropska solidarnost ne postoji”, <https://www.nedeljnik.rs/samo-kina-moze-da-nam-pomogne-evropska-solidarnost-ne-postoji/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

23 N1: “EWB: Izvoz medicinske opreme iz EU nije zabranjen, države odlučuju o količinama”, [http://rs.n1info.com/Svet/a57EWB:Izvoz medicinske opreme iz EU nije zabranjen, države odlučuju o količinama](http://rs.n1info.com/Svet/a57EWB:Izvoz%20medicinske%20opreme%20iz%20EU%20nije%20zabranjen,%20države%20odlučuju%20o%20količinama), pristupljeno 18. septembra 2020.

24 Informer: “Čelično prijateljstvo za sva vremena: Hvala Kini i sa bilborda!”, <https://informer.rs/vesti/drustvo/504745/celicno-prijateljstvo-sva-vremena-hvala-kini-bilborda-video>

25 <https://nova.rs/vesti/politika/nema-bilborda-kojim-se-srbija-zahvaljuje-za-pomoc-iz-eu/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

26 EWB: “Tanja Mišćević napušta funkciju šefice pregovaračkog tima”, <https://europeanwesternbalkans.rs/danas-tanja-miscevic-napusta-funkciju-sefice-pregovarackog-tima/>, pristupljeno 18. septembra 2020.

sa potencijalnim kandidatima za ovu poziciju.²⁷ Upražnjavanjem mesta Šefa pregovaračkog tima, viđeno je od strane pojedinih organizacija civilnog društva kao deo trenda napuštanja državne uprave od strane onih kadrova koji se bave evropskim integracijama zbog neadekvatnih uslova rada i političkih pritisaka.²⁸

Posle 5 godina neaktivnosti, u julu 2020. godine, održana je sednica Saveta Koordinacionog tela za proces pristupanja Srbije Evropskoj uniji na kojoj su razmatrani efekti primene nove metodologije proširenja EU i aktuelno stanje u procesu evropskih integracija. Iz Ministarstva za evropske integracije (MEI) neaktivnost ovog tela u pregovaračkoj strukturi objasnili su time da se ono sastaje u „izuzetnim prilikama“, dok su u pomenutom periodu pregovori imali „ustaljenu putanju“. Sa druge strane, prema mišljenju eksperata, bilo više povoda za sazivanje sastanaka ovog tela, kao što su razmatranje godišnjih izveštaja o napretku, niska ispunjenost Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije (NPAA) i slično.²⁹

Vlada Republike Srbije je u julu 2020. godine usvojila revidirani Akcioni plan za poglavlje 23, nakon dva ciklusa konsultacija sa organizacijama civilnog društva i dva izrađena nacrti i komentara dostavljenih od strane Evropske komisije. Ovaj strateški dokument za reformu u oblasti vladavine prava usvojila je tehnička Vlada, a samo deo komentara civilnog društva našao se u poslednjoj verziji ovog dokumenta. Radna grupa NKEU za poglavlje 23, apelovala je da se Vlada uzdrži od usvajanja ovog dokumenta do formiranja nove Vlade sa punim legitimitetom i podsetila je da smisao konsultacija sa civilnom društvom „nije da se tehnički poštuje forma, već da se suštinski i u dobroj veri prihvati stručno mišljenje.“³⁰ Ovo telo je, između ostalog navelo i to da je procenat u potpunosti prihvaćenih komentara civilnog društva na usvojeni dokument 44,2% i pozitivno ocenilo udeo prihvaćenih komentara u delu koji se odnosi na slobodu medija, zabranu diskriminacije i procesne garancije, dok je izrazila zabrinutost zbog velikog broja odbijenih komentara u oblasti borbe protiv korupcije

---

27 EWB: “Mesto šefa pregovaračkog tima upražnjeno već tri meseca”, <https://europeanwesternbalkans.rs/mesto-sefa-pregovarackog-tima-upraznjeno-vec-tri-meseca/>, pristupljeno 18. septembra 2020.

28 Beta: CEP. “Na mesto Tanje Mišćević postaviti podjednako stručnu osobu”, <https://beta.rs/vesti/politika-vesti-srbija/117022-cep-na-mesto-tanje-miscevic-postaviti-podjednako-strucnu-osobu>, pristupljeno 18. septembra 2020.

29 EWB: “Sastanak Saveta Koordinacionog tela za pristupanje EU održan tek nakon 5 godina”, <https://europeanwesternbalkans.rs/sastanak-saveta-koordinacionog-tela-za-pristupanje-eu-odrzan-tek-nakon-pet-godina/>, pristupljeno 18. septembra 2020.

30 Nacionalni konvent o Evropskoj uniji: “Saopštenje Radne grupe NKEU za Poglavlje 23 povodom završetka javnih konsultacija u pogledu revidiranja Akcionog plana za Poglavlje 23”, <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2020/06/Saop%C5%A1tenje-RG-NKEU-23-povodom-zavr%C5%A1etka-javnih-konsultacija-u-pogledu-revidiranja-Akcionog-plana-za-Poglavlje-23-12.06.2020..pdf>, pristupljeno: 18. septembra 2020.

(70%).³¹ Istom prilikom Vlada je usvojila i Nacionalnu strategiju za razvoj pravosuđa 2020-2025.³²

U izveštajnom periodu nije bilo napretka u procesu izmene Ustava Republike u oblasti pravosuđa, neophodnog radi usklađivanja sa zakonodavstvom Evropske unije, od kako je amandmane predložene od strane Ministarstva pravde usvojio Odbor za ustavna pitanja i zakonodavstvo Narodne Skupštine Srbije u junu 2019. godine. Koalicija „PrEUgovor“ je ocenila da je reforma pravosuđa zaustavljena i ostala pri stavu da je neodgovarajuća, s obzirom da amandmani u sadašnjem obliku „ne uvode minimalne standarde nezavisnosti u pravosuđu“.³³ Prema poslednjim dostupnim informacijama, izmena Ustava trebalo bi da bude na agendi aktuelnog saziva Narodne skupštine.³⁴

Ministarstvo za evropske integracije uputilo je Delegaciji Evropske unije u Srbiji predlog projekata za finansiranje u okviru Instrumenata za predpristupnu pomoć (IPA III) za programsku 2021. i 2022. godinu na usaglašavanje, a pripremljeni projekti tiču se povezivanja u regionu, životne sredine, zdravstva, obrazovanja, digitalizacije.³⁵ U izveštajnom periodu MEI je uputio Evropskoj komisiji aplikaciju Srbije za Fond solidarnost EU³⁶, čija su sredstva ranije dostupna samo za prirodne katastrofe postala dostupna i za situacije u vezi sa javnim zdravljem.³⁷

---

31 Isto

32 EWB: "Usvojeni strategija za razvoj pravosuđa i revidirani Akcioni plan za poglavlje 23", <https://europeanwesternbalkans.rs/usvojeni-strategija-za-razvoj-pravosudja-revidiran-akcioni-plan-za-poglavlje-23/>, pristupljeno: 18. septembra 2020.

33 PrEUgovor: Alarm izveštaj o napretku Srbije u poglavljima 23 i 24, http://preugovor.org/upload/document/alarm_izvetaj.pdf, str. 50-51, pristupljeno 18. septembra 2020.

34 Paragraf: "PREDLOG ZA PROMENU USTAVA RS: Izmena Ustava posao za naredni saziv Narodne skupštine", <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/050919/050919-vest3.html>, pristupljeno 18. septembra 2020.

35 EWB: "Kandidovana okvirna lista projekata za IPA 2021-2022", <https://europeanwesternbalkans.rs/kandidovana-okvirna-lista-projekata-za-ipa-2021-2022/>, pristupljeno 18. septembra 2020.

36 EWB: "Joksimović: Do kraja godine predlog o dodeli sredstava Srbiji iz Fonda solidarnosti EU", <https://europeanwesternbalkans.rs/joksimovic-kraja-godine-predlog-o-dodeli-sredstava-srbiji-iz-fonda-solidarnosti-eu/>, pristupljeno: 18. septembra 2020.

37 EWB: Srbija će aplicirati za sredstva iz Fonda solidarnosti EU za borbu protiv COVID-19", <https://europeanwesternbalkans.rs/srbija-ce-aplicirati-za-sredstva-iz-fonda-solidarnosti-eu-za-borbu-protiv-covid-19/>, pristupljeno: 18. septembra 2020.

Nezavisne institucije

Zaštitnik građana je tokom ovog perioda pokrenuo postupak kontrole u nekoliko slučajeva koji su u javnosti izazvali velike kontroverze, međutim, način na koji je to uradio više puta je bio kritikovan.

U slučaju protesta u julu 2020, Zaštitnik građana utvrdio je da policija nije koristila prekomernu silu 8. jula u Beogradu, osim u pojedinačnim slučajevima zbog kojih je pokrenuo postupke kontrole zakonitosti rada Ministarstva unutrašnjih poslova.³⁸ Saša Janković, koji je funkciju Zaštitnika građana obavljao od 2007. do 2017, ocenio je da su prava građana tokom protesta kršena na "najeklatantniji mogući način" od strane policije, te da je ova institucija morala drugačije da reaguje povodom slučajeva u kojima veliki broj policajaca napada pojedinačne građane koji ne pružaju otpor.³⁹ Takođe je kritikovana činjenica da timovi Zaštitnika građana, koji su neposredno posmatrali proteste, nisu vodili službene beleške, što je ombudsman Zoran Pašalić opravdao potrebom za većom efikasnošću.⁴⁰

U slučaju hapšenja Aleksandra Obradovića, radnika *Krušika* koji je u javnost izneo podatke koji upućuju na sukob interesa ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, Zaštitnik građana pokrenuo je postupak kontrole policije, ali je takođe kritikovan od strane svog prethodnika, kao i bivšeg Poverenika za informacije od javnog značaja Rodoljuba Šabića, zbog nedovoljno brze reakcije i neuključivanja Bezbednosno-informativne agencije u postupak.⁴¹

Na sajtu Zaštitnika građana nema podataka o krajnjim ishodima kontrole u ova dva slučaja. Isto važi i za postupke kontrole koje je Zaštitnik pokrenuo povodom (ne)reagovanja policije na paljenje baklji po krovovima zgrada u gradovima Srbije početkom maja i sastavljanja liste medija i organizacija civilnog društva koji se sumnjiče za pranje novca od strane Uprave za sprečavanje pranja novca. Oba slučaja izazvala su veliku pažnju javnosti, kao i izrazito kontroverzno hapšenje novinarkе Ane Lalić u aprilu. Povodom ovog slučaja je Zaštitnik

38 Zaštitnik građana: Policija nije koristila prekomernu silu, pojedinačni slučajevi biće ispitani, <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6693-p-lici-ni-ris-il-pr-rnu-silu-p-din-cni-sluc-vi-bic-ispini>, pristupljeno 14. septembra 2020.

39 N1: "Janković: Porazno da Zaštitnik građana ništa ne preduzme nakon protesta", <http://rs.n1info.com/Vesti/a630815/Jankovic-Porazno-da-Zastitnik-gradjana-nista-ne-preduzme-nakon-protesta.html>, pristupljeno 14. septembra 2020.

40 CINS: "Timovi Zaštitnika građana posmatrali proteste, ali nisu pisali službene beleške", <https://www.cins.rs/timovi-zastitnika-gradjana-posmatrali-proteste-ali-nisu-pisali-sluzbene-beleske/>, pristupljeno 14. septembra 2020.

41 Danas: "Janković: Ombudsman mora da ispita BIA", <https://www.danas.rs/drustvo/jankovic-ombudsman-mora-da-ispita-bia/>, pristupljeno 14. septembra 2020.

u svom Posebnom izveštaju koji se odnosi na vanredno stanje u samo jednoj rečenici pomenuo da je od Lalić tražio informaciju o postupanju policije prilikom hapšenja.⁴²

Komitet pravnika za ljudska prava (YUCOM) je u decembru 2019. objavio izveštaj o efikasnosti ove institucije u kojem se navodi da je, u odnosu na broj stanovnika i broj zaposlenih, institucija Zaštitnika građana u Srbiji manje efikasna u pokretanju i rešavanju predmeta od drugih posmatranih zemalja – Bugarske, Bosne i Hercegovine, Slovačke, Hrvatske, Finske i Mađarske.⁴³

Kada je reč o instituciji **Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti**, prethodna izdanja "Stanja demokratije u Srbiji" osvrta su se na kontroverzne zakonske promene koji se odnose na ovu instituciju. Novi Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja ostao je na nivou predloga Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu, iako je njegovo usvajanje bilo planirano za četvrti kvartal 2019. prema Akcionom planu za Poglavlje 23. Organizacija Partneri Srbija naglašava da je i dalje otvoreno pitanje primene Zakona na poslovanje društava kapitala u javnom vlasništvu, koja su prvim Nacrtom bila izuzeta od primene Zakona. Nakon izmene Nacrta, ona ostaju obveznici Zakona, ali su propisani i dodatni razlozi mogućeg ograničenja prava javnosti da dobije informacije o njihovom radu, što Partneri ocenjuju kao umanjivanje prava građana na obaveštenost.⁴⁴

Prema oceni ove organizacije, nakon izbora novog Poverenika u julu prošle godine, institucija je uglavnom održala kontinuitet rada u obe oblasti delovanja. Međutim, u nekim slučajevima se intervencija Poverenika završavala na saopštenjima za javnost, iako je bilo osnova i za formalnije postupanje. Takvi su slučajevi sumnje na moguće zloupotrebe ličnih podataka građana tokom izbornog procesa, kao i već pomenutog "spiska" Uprave za sprečavanje pranja novca.

---

42 Zaštitnik građana: Poseban izveštaj o aktivnostima ZG tokom vanrednog stanja, https://www.ombudsman.rs/attachments/article/6645/Poseban%20izve%C5%A1taj%20ZG_vanredno%20stanje.pdf, pristupljeno 14. septembra 2020.

43 YUCOM: Istraživanje o efikasnosti Zaštitnika građana, <https://www.yucom.org.rs/wp-content/uploads/2019/12/Istrazivanje-o-efikasnosti-Zastitnika-gradjana.pdf>, pristupljeno 10. septembra 2020.

44 Partneri Srbija: Izmene i dopune ZOSPIONJ-a – šta dalje?, <https://www.partners-serbia.org/izmene-i-dopune-zakona-o-slobodnom-pristupu-informacijama-od-javnog-znacaja-sta-dalje/>, pristupljeno 14. septembra 2020.

Prema godišnjem izveštaju Poverenika za 2019. godinu, od ukupno 2155 donetih rešenja sa nalogom da se omogući slobodan pristup informacijama, nije izvršeno 334.⁴⁵

Najnoviji izveštaj koalicije PrEUgovor, objavljen u maju 2020, zaključuje da je **Agencija za borbu protiv korupcije** nastavila ranije zapaženi "trend manje vidljive kritičnosti prema radu Vlade", a u nekim slučajevima postupila "otvoreno pristrasno prema pojedincima iz vlasti". U vezi sa slučajem *Krušika*, Agencija je izdala saopštenje za javnost, u kojem se tvrdi da nema razloga za pokretanje postupka kojim bi se procenilo da li su povređena pravila o sukobu interesa, dok PrEUgovor argumente u korist te odluke smatra neosnovanim.⁴⁶ Organizacija Transparentnost Srbija, jedna od članica koalicije PrEUgovor, ocenila je i da Agencija tokom predizborne kampanje neopravdano propuštala da donese odluku o postojanju funkcionerske kampanje.⁴⁷

Ovaj izveštaj podsetio je da Odbor Agencije trenutno radi sa sedam, od predviđenih devet članova, dok činjenica da je direktor Agencije Dragan Sikimić bio član, donator i kandidat SNS-a na lokalnim izborima i dalje nije evaluirana.

U međuvremenu je, 1. septembra 2020, stupio na snagu novi Zakon o sprečavanju korupcije koji reguliše položaj ove institucije, koja se sada zove Agencija za sprečavanje korupcije. Prema oceni izveštaja PrEUgovora iz septembra 2019, iako je rađen pet godina, Zakon nije rešio brojne probleme koje su u prethodnom periodu istakli domaći i strani stručnjaci, Evropska komisija, GRECO, čak i Vlada Srbije i Agencija. Zakonom su, prema ovoj oceni, neznatno unapređena ovlašćenja Agencije u vezi sa kontrolom izveštaja o imovini funkcionera, ali nije potpuno obezbeđeno sveobuhvatno izveštavanje. Međutim, novi način imenovanja zvaničnika Agencije za borbu protiv korupcije ne obezbeđuje veću zaštitu od političkih interesa.⁴⁸

---

45 Izveštaj Poverenika za 2019. godinu, <https://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/izvestajiPoverenika/2019/Izvestaj-za2019.pdf>, pristupljeno 14. septembra 2020.

46 PrEUgovor Alarm izveštaj, maj 2020, <http://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1595/Izvestaj-koalicije-prEUgovor-o-napretku-Srbije-u.shtml>, pristupljeno 15. septembra 2020.

47 Transparentnost Srbija: Agencija odobrava dvostruku eksploataciju funkcionerske kampanje, <https://www.transparentnost.org.rs/index.php/sr/aktivnosti-2/pod-lupom/11441-agencija-odobrava-dvostruku-eksploataciju-funkcionerske-kampanje>, pristupljeno 15. septembra 2020.

48 PrEUgovor Alarm izveštaj, septembar 2019, <http://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1552/Izvestaj-koalicije-prEUgovor-o-napretku-Srbije-u.shtml>, pristupljeno 15. septembra 2020.

4. Civilno društvo

Prostor za slobodno delovanje i razvoj organizacija civilnog društva (OCD) nastavlja trend sužavanja, uzimajući u obzir zabeležene pritiske na istraživače, aktiviste i novinare, kampanje zastrašivanja i rušenja ugleda kroz delovanje vladinih nevladinih organizacija⁴⁹ i izjave državnih zvaničnika.

Nazadovanje je zabeležila i međunarodna mreža organizacija civilnog društva – CIVICUS, koja je prostor za delovanje OCD u Srbiji okarakterisala kao „ometen“⁵⁰ svrstavši je u red zemalja sa najozbiljnijim preprekama za slobodno delovanje OCD na čitavom Balkanu, a u društvu sa Mađarskom, Ukrajinom i Kazahstanom.⁵¹ Ova međunarodna mreža opisuje „ometen“ sistem kao onaj u kome „postoje organizacije civilnog društva ali ih vlast podriva kroz ilegalno posmatranje, birokratska maltretiranja i degradirajuće izjave.“⁵²

Organizacija Građanske inicijative, koja prati stanje u ovom sektoru, početkom 2020. u svom izveštaju o sužavanju prostora za delovanje organizacija civilnog društva zaključila je da je položaj civilnog društva otežan zbog nedostatka političkog dijaloga i tretiranja civilnog sektora kao „političkog protivnika“.⁵³

Da ne postoji politička volja za unapređenje položaja OCD pokazuje i činjenica da i dalje nije usvojena Nacionalna strategija za podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva (2015-2019), dok je 2020. godine trebalo usvojiti ovaj dokument za naredni period. Ovo je bio i jedan od zaključaka 10. sastanaka Zajedničkog konsultativnog odbora civilnog društva između Srbije i EU⁵⁴, ali i problem na koji je Evropska komisija ukazivala u svojim godišnjim izveštajima za Srbiju.

---

49 Eng. Government organized non-governmental organization - GONGO

50 Eng. obstructed

51 Civicus Rating for Serbia, last update 02.09.2020, <https://monitor.civicus.org/Ratings/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

52 Civicus ratings, <https://monitor.civicus.org/Ratings/#obstructed>, pristupljeno 10. septembra 2020.

53 Građanske inicijative: “Zabrinjavajući trend ugrožavanja osnovnih sloboda se nastavlja”, <https://www.gradjanske.org/zabrinjavajuci-trend-ugrozavanja-osnovnih-sloboda-se-nastavlja/>, pristupljeno: 10. septembra 2020.

54 Zajednička deklaracija 10. sednice konsultativnog odbora civilnog društva Srbije i Evropske unije, https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/draft_joint_declaration_10th_eu-serbia_jcc_3003_final_0.docx, pristupljeno 10. septembra 2020.

Možda najozbiljniji slučaj ugrožavanja slobode delovanja OCD dogodio se krajem jula 2020. godine, kada je Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma Ministarstva finansija zatražila od poslovnih banaka podatke o finansijskim transakcijama 37 organizacija i medija, kao i 20 pojedinaca.⁵⁵ Na osnovu izjava državnih zvaničnika i čelnika Uprave nije se moglo utvrditi da li je pokretanje ovog postupka bilo u skladu sa Zakonom, s obzirom da je ovakva provera moguća jedino na osnovu postojanja opravdane sumnje da je određeno lice učestvovalo u pranju novca ili finansiranju terorizma, što do pisanja ovog izveštaja nije potvrđeno.⁵⁶

Kako je u javnost stvoren utisak da se radi o kampanji progona i zastrašivanja, 275 organizacija civilnog društva, medija i pojedinaca saopštenjem je zatražilo od Uprave da predoči osnove sumnje zbog kojih je naloženo vanredno prikupljanje podataka i podsetilo da zloupotreba zakonskih mehanizama zarad pritiska na medije i OCD predstavlja napad na slobodu udruživanja i informisanja.⁵⁷ Ovim povodom oglasila se i Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju u Srbiji (OEBS),⁵⁸ Evropska komisija⁵⁹ i ambasada SAD u Beogradu⁶⁰. dok je Zaštitnik građana najavio kontrolu radi utvrđivanja zakonitosti provere.⁶¹ Predsednik Srbije Aleksandar Vučić postupak Uprave je opisao kao „najobičnija provera“, što je kategorija koju, prema mišljenju eksperata, Zakon ne poznaje.⁶²

---

55 EWB: “Uprava za sprečavanje pranja novca traži uvid u transakcije novinara i nevladinih organizacija”, <https://europeanwesternbalkans.rs/uprava-za-spreccavanje-pranja-novca-trazi-uvid-u-transakcije-novinaranevladinih-organizacija/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

56 Danas: “Tužioc i sudije pitaju zašto nisu predočene sumnje za pranje novca i terorizam”, <https://www.danas.rs/drustvo/tuzioci-i-sudije-pitaju-zasto-nisu-predocene-sumnje-za-pranje-novca-i-terorizam/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

57 Saopštenje: “Civilno društvo i mediji neće odustati od borbe za demokratsku i slobodnu Srbiju”, <https://www.gradjanske.org/civilno-drustvo-i-mediji-neece-odustati-od-borbe-za-demokratsku-i-slobodnu-srbiju/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

58 N1, “OEBS: Uprava treba da istražuje pranje novca, ali i da poštuje slobodu medija”, <http://rs.n1info.com/Vesti/a625336/OEBS-Uprava-da-istrazi-pranje-novca-ali-i-da-postuje-slobodu-medija.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

59 Danas, “Pisonero: Komisija prati zahtev Uprave za sprečavanje pranja novca”, <https://www.danas.rs/politika/pisonero-komisija-prati-zahtev-uprave-za-spreccavanje-pranja-novca/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

60 N1, “Ambasada SAD: Lista Uprave za sprečavanje pranja novca deluje kao selektivna”, <http://rs.n1info.com/Vesti/a624644/Ambasada-SAD-Lista-Uprave-za-spreccavanje-pranja-novca-deluje-kao-selektivna.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

61 Saopštenje Zaštitnika građana, <https://www.ombudsman.rs/index.php/2011-12-25-10-17-15/2011-12-26-10-05-05/6709-s-psh-nj-z-sh-i-ni-gr-d-n-zg>, pristupljeno 10. septembra 2020.

62 Danas, “Šabić: Zakon ne poznaje najobičniju proveru o kojoj govori Vučić”, <https://www.danas.rs/politika/sabic-zakon-ne-poznaje-najobicniju-proveru-o-kojoj-govori-vucic/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

Organizacije koje se u Srbiji tradicionalno zalažu za unapređenje vladavine prava, zaštite ljudskih prava i sloboda i u ovom izveštajnom periodu bile su predmet neargumentovanih kritika i negativnih medijskih kampanja koje su često poticale od civilnog sektora naklonjenom vlasti i portala sumnjivog kredibiliteta, kao i državnih zvaničnika. Primer negativne kampanje je delovanje portala „Prismotra“, koji je objavio niz tekstova u kojima označava pojedine organizacije civilnog društva i njihove zaposlene kao „izdajnike“. Tako je na ovom portalu navedeno da Novosadska novinarska škola (NNS) „obučava novinare separatiste i agente stranih službi“⁶³, dok Centar za ekologiju i održivi razvoj (CEKOR) vodi „anti-kinesku propagandu u Srbiji.“⁶⁴ Napadi na CEKOR, koji se bavi zaštitom životne sredine usledili su nakon bezuspešnog traženja podataka od Elektroprivrede Srbije o stanju životne sredine,⁶⁵ a negativnoj kampanji se pridružio i jedan od najčitanijih tabloida u zemlji „Informer“⁶⁶. Istraživač Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) Saša Đorđević optužen je od strane organizacije „Nacionalne avangarda“ za „demonizaciju Danila Vučića“, a BCBP za „nastavak političke kampanje koju vodi protiv sektora bezbednosti“⁶⁷, jer je izrazio sumnje u kvalitet rada bezbednosnih službi, nakon što je novinarka KRIK-a sina Predsednika Republike fotografisala u društvu lica povezanog sa kriminalnim grupama. Dan kasnije, portal „Prismotra“ objavio je članak pod nazivom „Ko su članovi NATO lobističke organizacije BCBP?“⁶⁸ Zbog serije objava kojima se preti organizacijama civilnog društva, istraživačkim novinarima i aktivistima, Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (NKEU) zatražio je hitnu reakciju policije i tužilaštva.⁶⁹

---

63 Prismotra: „Ovo je škola u Srbiji koja obučava novinare separatiste i agente stranih službi“, <https://prismotra.net/2020/04/06/ovo-je-skola-u-srbiji-koja-obucava-novinare-separatiste-i-agente-stranih-sluzbi/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

64 Prismotra: „Ko plaća anti-kinesku propagandu u Srbiji? Spisak donacija organizacije „CEKOR“, <https://prismotra.net/2020/08/25/ko-placa-anti-kinesku-propagandu-u-srbiji-spisak-donacija-organizacije-cekor/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

65 N1: „Nakon traženja informacija o EPS-u, napadi jednog portala na CEKOR“, <http://rs.n1info.com/Vesti/a633037/Nakon-trazenja-informacija-o-EPS-u-napadi-jednog-portala-na-CEKOR.html>, pristupljeno 10. septembra 2020

66 Informer: „NVO koje finansira SAD lažima napale kineske kompanije koje su u Srbiju uložile milijarde evra i zaposlile hiljade ljudi“, <https://informer.rs/vesti/drustvo/534021/nvo-koje-finansira-sad-lazima-napale-kineske-kompanije-koje-srbiju-ulozile-milijarde-evra-zaposlile-hiljade-ljudi>, pristupljeno 10. septembra 2020

67 Nacionalna avangarda: „Da li Saša Đorđević svojom izjavom ugrožava bezbednost predsednikovog sina“, <https://www.nacionalnaavangarda.rs/2020/06/13/da-li-sasa-djordjevic-svojom-izjavom-ugrozava-bezbednost-predsenikovog-sina/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

68 Prismotra: „Ko su članovi NATO lobističke organizacije BCBP“, <https://prismotra.net/2020/06/14/ko-su-clanovi-nato-lobisticke-organizacije-bcbp/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

69 EWB: „NKEU traži hitnu reakciju policije i tužilaštva zbog pretnji organizacijama civilnog društva“, <https://europeanwesternbalkans.rs/nkeu-trazi-hitnu-reakciju-policije-tuzilastva-zbog-pretnji-organizacijama-civilnog-drustva/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

Iz redova narodnih poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije mogle su se čuti uvrede i neosnovane optužbe na račun OCD. Poslanik Aleksandar Marković optužio je portale i medije koji su kritički izveštavale o delovanju države tokom vanrednog stanja za „besomučnu kampanju protiv Aleksandra Vučića, Vlade Srbije, državnih funkcionera i funkcionera SNS“, dok je prilikom istog obraćanja njegov stranački kolega Atlagić izrekao uvrede na račun novinara Dinka Gruhonjića i nazvao ga „izdajnikom.“⁷⁰

Srpska radikalna stranka je predložila Narodnoj skupštini usvajanje “Zakona o zabrani državnog finansiranja NVO,”⁷¹ dok je organizacija „Balternativa“ pokrenula „peticiju za zabranu NVO“.⁷² Iako ove inicijative nisu proizvele značajne posledice po delovanje organizacija civilnog društva one jesu pokazatelj da OCD i 20 godina nakon demokratskih promena i dalje funkcionišu u sistemu gde se njihovo postojanje dovodi u pitanje.

Vlada Srbije ignorisala je poziv OCD za pokretanje društvenog dijaloga o stanju demokratije. Kada je sedam OCD pozvalo Vladu da „započne ozbiljan društveni dijalog o stanju demokratije u Srbiji“, nakon što je u svom novom izveštaju Fridom Haus svrstao Srbiju u „hibridne režime“, predsednica Vlade je odgovorila da je Vlada otvorena za dijalog ali i postavila pitanje „zašto ovih sedam organizacija i ko je baš njih pozvao da govore o slobodi medija.“⁷³

Uvođenje vanrednog stanja usled pandemije i „policijskog časa“ negativno se odrazilo na rad onih organizacija civilnog društva čija se delatnost odvija na terenu zbog teškoća u dobijanju dozvola za kretanje, a imajući u vidu da se nijedno upustvo za izadavanje dozvole nije direktno ticalo OCD. Proces dobijanja dozvola za kretanje do kraja vanrednog stanja nije organizovan tako da obezbedi brzo reagovanje na potrebe OCD i na sistematski način reši ovaj problem. Sam proces je bio selektivan, a lokalni štabovi za vanredne situacije često nisu koordinisali aktivnost sa OCD, što je najviše pogodilo krajnje korisnike iz ugroženih grupa.⁷⁴

---

70 Cenzolovka: “U Skupštini Srbije novi napad na medije”, <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/u-skupstini-srbije-novi-napad-na-medije-cenzolovka-na-tapetu-zbog-izvestaja-reportera-bez-granica-video/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

71 Danas: “SRS predlaže zabranu finansiranja NVO koje rade protiv Srbije”, <https://www.danas.rs/politika/izbori-2020/srs-predleze-zabranu-finansiranja-nvo-koje-rade-protiv-srbije/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

72 Balternativa: “Peticija za zabranu NVO”, <https://www.balternativa.rs/peticijaNVO.html>, pristupljeno 10. septembra 2020

73 EWB: “Premijerka odreagovala na poziv OCD na dijalog o stanju demokratije”, <https://europeanwesternbalkans.rs/premijerka-odreagovala-na-poziv-ocd-na-dijalog-o-stanju-demokratije/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

74 Građanske inicijative: Tri slobode pod lupom Prikaz slučajeva kršenja osnovnih ljudskih prava

Pozitivan uticaj na finansijsku održivost OCD, koje su takođe bile pogođene posledicama pandemije, imalo je njihovo obuhvatanje paketom pomoći privredi za prevazilaženje posledica COVID-19, koje je donela Vlada Srbije.

U cilju svrsishodne dodele javnih sredstava Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) predložila je izradu Pravilnika o dodeli sredstava udruženjima na javnim konkursima, s obzirom na rezultate njihove analize dva konkursa⁷⁵ Ministarstva omladine i sporta u 2020. Ovo istraživanje je pokazalo da se sredstva dodeljuju ne uzimajući u obzir ravnomernu regionalnu zastupljenost, gde glavni grad daleko prednjači uprkos znatno boljem socio-ekonomskom stanju, kao i tek osnovanim organizacijama bez jasnog iskustva u predmetnim oblastima, bez zvaničnih Internet stranica za komunikaciju sa javnošću i bez prihoda u godini koja je prethodila konkursu.⁷⁶

---

u Srbiji tokom vanrednog stanja 07-09. april 2020. godine, <https://www.gradjanske.org/wp-content/uploads/2020/04/Tri-slobode-pod-lupom-7-09.-april-.pdf>, pristupljeno 10. septembra 2020.

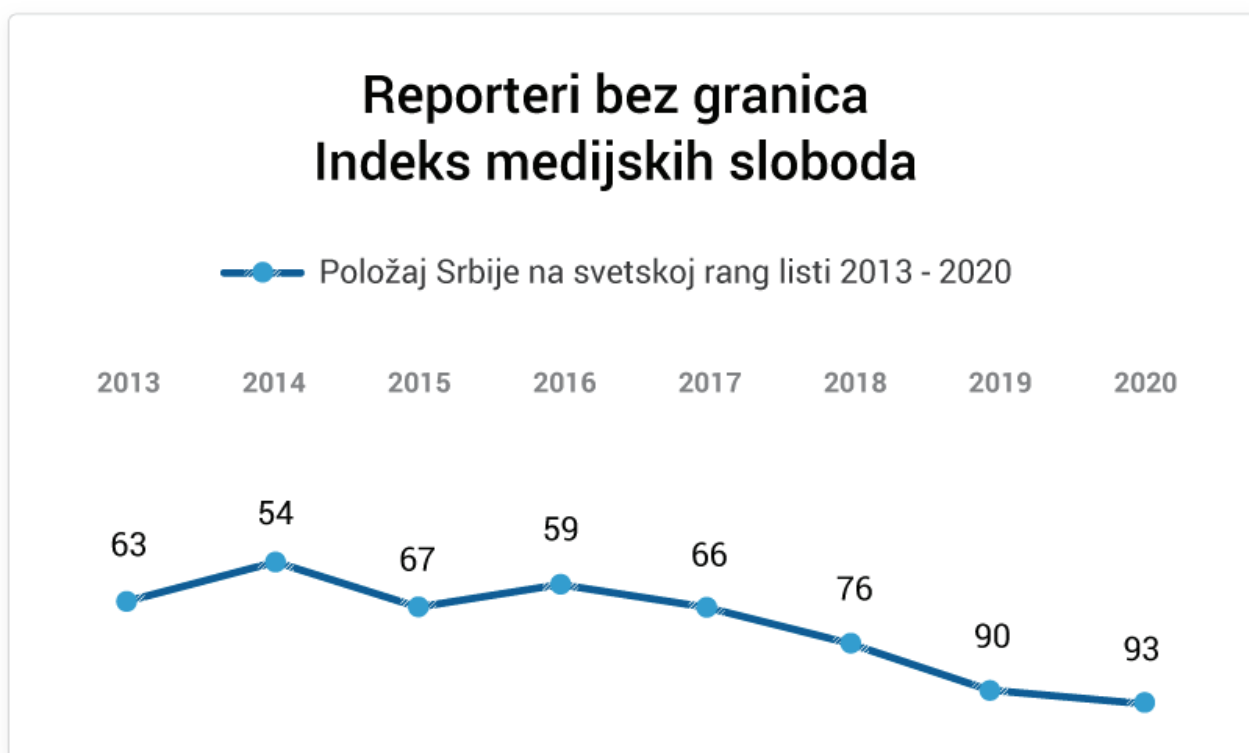
75 Konkursi se odnose na sprovođenje ciljeva Nacionalne strategije za mlade i programa „Mladi su zakon,” i za Javni konkurs za stimulisanje različitih oblika zapošljavanja, samozapošljavanja i preduzetništva mladih

76 KOMS: Koliko konkursi Ministarstva omladine i sporta mogu da unaprede položaj mladih, <https://koms.rs/koliko-konkursi-ministarstva-omladine-i-sporta-mogu-da-unaprede-polozaj-mladih/>, pristupljeno: 10. septembra 2020.

5. Sloboda izražavanja

Srbija je i u 2020. nastavila trend pada na svetskim listama slobode izražavanja i prema poslednjem izveštaju Reportera bez granica trenutno zauzima 93. mesto, što predstavlja najnižu poziciju od 2013. godine i pad od 30 mesta.⁷⁷ U istom izveštaju se navodi da je Srbija postala država „u kojoj je često opasno biti novinar i gde lažne vesti alarmantnom brzinom dobijaju na vidljivosti i popularnosti“⁷⁸. Ovaj trend primetio je i Fridom haus u izveštaju za 2020. godinu u kojem je ocenio da se sloboda medija podriva pretnjama, nedostatkom transparentnosti vlasništva, kao i visokim nivoom cenzure.⁷⁹

Grafikon 5.1 Položaj Srbije na svetskoj rang listi medijskih sloboda Reportera bez granica od 2013 - 2020

77 Reporters Without Borders, World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/serbia>, pristupljeno 10. septembra 2020.

78 Isto.

79 Freedom House, Serbia, <https://freedomhouse.org/country/serbia/freedom-world/2020>, pristupljeno 10. septembra 2020.

Zastrašivanje novinara

U periodu od oktobra 2019. do septembra 2020. godine Nezavisno udruženje novinara Srbije zabeležilo je 129 pritisaka, verbalnih pretnji, napada na imovinu i fizičkih napada na novinare.⁸⁰ Skoro trećina napada zabeležena je u toku vanrednog stanja, dok se čak 24 napada dogodilo u toku protesta između 7 i 11. jula ove godine.⁸¹

Proglašenje vanrednog stanja 15. marta 2020. koje je trajalo do 6. maja, predstavljalo je osnov za ograničavanje slobode izražavanja. Vlada je 28. marta donela Zaključak o informisanju stanovništva o stanju i posledicama COVID-19, kojim je isključivo Kriznom štabu dala ovlašćenja za raspolaganje informacijama o javnom zdravlju, i time onemogućila slobodan protok informacija, suprotno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.⁸² U Zaključku je istaknuto da neovlašćeno raspolaganje informacijama o stanju i posledicama COVID-19 može proizvesti pravne posledice za širenje dezinformacija.⁸³ Nakon pritiska domaće i međunarodne javnosti da „takva vrsta centralizacije informisanja predstavlja cenzuru i drastično narušavanje Ustavom zagarantovanih prava i sloboda – slobode izražavanja, slobode medija i prava na obaveštenost“⁸⁴. Zaključak je povučen 2. aprila.⁸⁵

Međutim, dan pre nego što je Zaključak povučen, novinarka Ana Lalić privedena je nakon što je na portalu *Nova.rs* objavljen njen tekst o nedostatku zaštitne opreme za medicinske radnike u Kliničkom centru Vojvodine.⁸⁶ Kao razlog privođenja, pretresanja stana i oduzimanja mobilnog telefona i laptopa, navodi se da je Lalić svojim tekstom „uznemirila javnost i naštetila ugledu institucije“⁸⁷. Ovaj događaj izazvao je burne reakcije

---

80 NUNS, Napadi na novinare, <https://www.bazenuns.rs/srpski/napadi-na-novinare>, pristupljeno 10. septembra 2020.

81 Isto.

82 Zaključak Vlade o informisanju stanovništva o stanju i posledicama zarazne bolesti COVID-19, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/zakljucak/2020/48/1/reg>, pristupljeno 10. septembra 2020.

83 Isto.

84 Nacionalni konvent o Evropskoj uniji: „Institucije države da se bore protiv koronavirusa, a ne slobode medija“, <http://eukonvent.org/institucije-drzave-da-se-bore-protiv-koronavirusa-a-ne-slobode-medija/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

85 EWB: „NKEU: Brojne neregularnosti za vreme vanrednog stanja“, <https://europeanwesternbalkans.rs/nkeu-brojne-neregularnosti-za-vreme-vanrednog-stanja/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

86 EWB: „Fridom haus: Omogućiti novinarima da rade bez straha od hapšenja“, <https://europeanwesternbalkans.rs/fridom-haus-omoguciti-novinarima-da-rade-bez-straha-od-hapsenja/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

87 Isto.

domaće i međunarodne javnosti. Evropska unija, Evropska federacija novinara, Fridom haus i brojne domaće organizacije, zatražile su hitno oslobađanje novinarkе, navodeći da ovakvo tretiranje novinara predstavlja ne samo kršenje slobode medija, već stvara i efekat zastrašivanja novinara u Srbiji.^{88 89}

Veliki broj napada na novinare javio se u periodu protesta između 7. i 11. jula ove godine. Prema bazi NUNS-a, 24 medijska radnika prijavilo je napade, kako od strane strane policije, tako i od strane manjih grupa demonstranata koji su izazivali nasilje.⁹⁰ Brojne medijske organizacije i udruženja, kao i Evropska unija, osudile su napade na novinare i pozvale na državu da omogući njihovu bolju zaštitu.⁹¹

Sredinom jula, Uprava za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma Ministarstva finansija, sastavila je spisak zaposlenih u medijima i organizacijama civilnog društva i tražila uvid u njihove bankarske transakcije.⁹² Ovaj potez Vlade je protumačen kao lista za targetiranje organizacija i politički obračun sa nezavisnim medijima, izazvao je osudu domaće i međunarodne javnosti.⁹³

Regulatorno okruženje i rad nezavisnih institucija

Radna grupa za izradu nacrtа Medijske strategije za završila je rad na nacrtu krajem oktobra 2019, te je Vlada krajem januara 2020. godine usvojila ovaj dugoočekivani dokument koji treba da obuhvata period od 2020-2025. godine.⁹⁴ Evropska komisija je u svom Izveštaju za 2019. godinu istakla da se proces konsultacija sprovodio na „transparentan i inkluzivan“

---

88 EWB: „Organizacije civilnog društva osudile hapšenje novinarkе Ane Lalić“, <https://europeanwesternbalkans.rs/organizacije-civilnog-drustva-osudile-hapsenje-novinarke-ane-lalic/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

89 EWB: „EU zabrinuta zbog hapšenja novinarkе Ane Lalić“, <https://europeanwesternbalkans.rs/eu-zabrinuta-zbog-hapsenja-novinarke-ane-lalic/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

90 NUNS: „Novinari na udaru policije i demonstranata“, <http://nuns.rs/info/statements/49166/nuns-novinari-na-udaru-policije-i-demonstranata.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

91 EWB: „Pisonero: Nesrazmerna upotreba sile nad civilima je neprihvatljiva“, <https://europeanwesternbalkans.rs/pisonero-nesrazmerna-upotreba-sile-nad-civilima-je-neprihvatljiva/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

92 EWB: „Uprava za sprečavanje pranja novca traži uvid u transakcije novinara i nevladinih organizacija“, <https://europeanwesternbalkans.rs/uprava-za-sprecavanje-pranja-novca-trazi-uvid-u-transakcije-novinaranevladinih-organizacija/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

93 EWB: „Reakcije OCD i medija: Nejasan osnov za proveru bankarskih podataka zaposlenih u medijima i OCD“, <https://europeanwesternbalkans.rs/21384-2/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

94 Vlada Republike Srbije: „Medijska strategija“, <https://www.srbija.gov.rs/dokument/441801/medijska-strategija.php>, pristupljeno 10. septembra 2020.

način.⁹⁵ Jedan od razloga dugotrajne procedure izrade nacрта bile su zamerke na izbor i nezavisnost članova REM-a.⁹⁶ U Medijskoj strategiji su prepoznati ovi problemi i istaknuto je da bi trebalo da se ojača nezavisnost REM-a. Međutim, stručnjaci su upozorili da se bez izrade odgovarajućeg seta medijskih zakona koji bi podržali ciljeve Strategije, kao i njihove implementacije, ne može znati njen krajnji rezultat.⁹⁷ Iako je predsjednica Vlade Ana Brnabić najavila da je rok za usvajanje akcionog plana Medijske strategije 16. maj, on još uvek nije usvojen.⁹⁸

Brojne zamerke na rad REM-a upućivane su u periodu izborne kampanje. Jedna od njih bila je usmerena na odluku REM-a da izda samo neobavezujuće preporuke za privatne medijske servise, dok su ranijih godina i javni i privatni elektronski mediji bili obuhvaćani obavezujućim Pravilnikom REM-a.⁹⁹

Još jedan problem javio se povodom izveštaja o nadzoru pružalaca medijskih usluga koji je REM sproveo tokom kampanje. Sporna metodologija REM-a posebno je isticana sredinom maja, kada je utvrđeno da je od ukupnog vremena emitovanja kod svih pružalaca medijskih usluga, 15% bilo posvećeno Savezu za Srbiju, a 9% listi „Aleksandar Vučić – Za našu decu“, u kojoj nije uračunato medijsko pojavljivanje Aleksandra Vučića, koji formalno nije bio kandidat na izborima, niti je pravljen razlika između pozitivnog, neutralnog i negativnog tona.¹⁰⁰ Biro za društvena istraživanja (BIRODI) istakao je da metodologija REM-a nije sukladna sa međunarodnim standardima i praksama koje se poštuju u izbornu-posmatračkim misijama.¹⁰¹

---

95 Izveštaj Evropske komisije za Srbiju 2019, https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/20190529-serbia-report_SR - REVIDIRANO.pdf, pristupljeno 10. septembra 2020.

96 N1: „Maksić o Medijskoj strategiji: Radili na otklanjanju zamerki, usvojene preporuke“, <http://rs.n1info.com/Vesti/a538693/Maksic-o-Medijskoj-strategiji-Radili-na-otklanjanju-zamerki-usvojene-preporuke.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

97 EWB: „Na šta ukazuju komentari Evropske komisije o slobodi medija u Srbiji“, <https://europeanwesternbalkans.rs/na-sta-ukazuju-komentari-evropske-komisije-o-slobodi-medija-u-srbiji/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

98 RTS: „Brnabić: Rok za usvajanje akcionog plana Medijske strategije 16. maj“, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3881139/brnabic-medijska-strategije-rok-16-maj.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

99 FES: „Izbori u Srbiji 2020“, <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/16459.pdf>, pristupljeno 10. septembra 2020.

100 Isto.

101 Glas Amerike: „REM: Opozicije u medijima više nego vlasti; Eksperti: Izveštaj osakaćen“, <https://www.glasamerike.net/a/rem-opozicije-u-medijima-vi%C5%A1e-nego-vlasti-eksperti-izve%C5%A1taj-je-osaka%C4%87en/5435920.html>, pristupljeno 10. septembra 2020.

Drugi eksperti su, pak, ukazali na pasivnost REM-a tokom predizborne kampanje, navodeći da “reaguje isključivo po prijavama, a odluke uglavnom donosi u vezi sa predizbornim oglasnim porukama, ali ne i povodom uočenih povreda ravnopravnosti u programima.”¹⁰²

Javni medijski servisi i ekonomski faktori

Brojne kritike iznete su na račun rada javnih medijskih servisa – Radio-televizije Srbije (RTS) i Radio-televizije Vojvodine (RTV), jer u periodu izborne kampanje nisu doprineli nepristrasnom informisanju građana, kao ni podsticanju pluralizma političkih ideja. Rezultati monitoringa CRTA-e pokazali su da su tokom prvog dela izborne kampanje, od 4. do 16. marta 2020, stranke na vlasti imale zastupljenost od čak 91% ukupnog vremena pojavljivanja političkih aktera na Radio-televiziji Srbije (RTS).¹⁰³

Ovi podaci predstavljaju reprezentativnu sliku izveštavanja javnih medijskih servisa u ovom izveštajnom periodu. To su pokazali i rezultati monitoringa medija u periodu od sredine oktobra prošle godine do početka februara, kada je na RTS-u 80% sadržaja bilo posvećeno političkim akterima vladajuće koalicije koji su prevashodno pozitivno predstavljeni, dok su partije koje su najavile bojkot izbora zauzimale samo 14% vremena, i bile su uglavnom neutralno ili negativno predstavljene.¹⁰⁴ Ovo je prepoznato kao jedan od problema u radu javnih medijskih servisa, te je Medijskom strategijom predviđeno obezbeđivanje njihove nezavisnosti, unapređenje profesionalnosti i odgovornosti prema javnosti.¹⁰⁵

I u toku ovog izveštajnog perioda primećeni su ekonomski pritisci na medije kroz projekte sufinansiranja. Iako je prošle godine država opredelila više sredstava za sufinansiranje javnog informisanja, kritike su upućene na nedovoljno transparentan proces izbora članova komisija, ali i na nejasne kriterijume za procenu predloženih projekata.¹⁰⁶ Tako su 2019. godine tabloidna štampa i portali Alo, Informer, Srpski telegraf, Kurir i Srbija danas dobili

---

102 Danas: „Predstavljen nacrt pravne analize položaja REM-a“, <https://www.danas.rs/drustvo/predstavljen-nacrt-pravne-analize-polozaja-rem/>, pristupljeno 10. septembra 2020.

103 CRTA: „Izbori 2020 – Izveštaj dugoročnih posmatrača“, <https://crt.rs/wp-content/uploads/2020/06/Izbori-2020-Izve%C5%A1taj-dugoro%C4%8Dnih-posmatra%C4%8Da-Crta.pdf>, pristupljeno 12. septembra 2020.

104 Istinomer: „Za Vučića trećina političkog programa na RTS-u“, <https://www.istinomer.rs/analize/za-vucica-trecina-politickog-programa-na-rt-s-u/>, pristupljeno 12. septembra 2020.

105 Vlada Republike Srbije: „Medijska strategija“, <https://www.srbija.gov.rs/dokument/441801/medijska-strategija.php>, pristupljeno 10. septembra 2020.

106 Unapređenje rada konkursnih komisija za sufinansiranje javnog interesa u medijima, <https://kazitrazi.rs/wp-content/uploads/2020/01/Unapredjenje-rada-konkursnih-komisija.pdf>, pristupljeno 12. septembra 2020.

najviše projekata iako su svakodnevno drastično kršili novinarski kodeks.¹⁰⁷

Medijska udruženja su upozorila da se nedovoljno transparentan proces dodele sredstava koristi kako bi se finansirali mediji koji su naklonjeni vlasti, dok oni koji su kritički nastrojeni najteže dolaze do budžetske podrške.¹⁰⁸

Ekonomski položaj medija dodatno je ugrožen pandemijom COVID-19. Prema istraživanju Asocijacije lokalnih i nezavisnih medija „Lokal pres“, čak 87% elektronskih medija koji su učestvovali u istraživanju istaklo je da je njihov opstanak ugrožen, kao i 77% štampanih i 64% onlajn medija.¹⁰⁹ Zbog smanjenja prodaje oglasnog prostora mali i nezavisni mediji su direktno ugroženi, dok stručnjaci upozoravaju da će oni mediji koji imaju direktnu ili skrivenu državnu pomoć ojačati.¹¹⁰

---

107 NUNS: „U 2019. medijima iz budžeta 14 miliona evra, dominantno za propagandu vlasti“, <http://nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/projektno-finansiranje-medija/46399/u-2019-medijima-iz-budzeta-14-miliona-evra-dominantno-za-propagandu-vlasti.html>, pristupljeno 12. septembra 2020.

108 Isto.

109 Local Press: „Korona ugrožava opstanak lokalnih medija u Srbiji“, <https://localpress.org.rs/korona-ugrozava-opstanak-lokalnih-medija-u-srbiji/>, pristupljeno 12. septembra 2020.

110 Cenzolovka: „Katastrofa: Tako novinari lokalnih medija opisuju finansijsku situaciju u vreme korone“, <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/katastrofa-tako-novinari-lokalnih-medija-opisuju-finansijsku-situaciju-u-vreme-korone/>, pristupljeno 12. septembra 2020.

Centar savremene politike

Centar savremene politike je organizacija civilnog društva iz Beograda, osnovana 2012. Njene aktivnosti su koncentrisane na demokratizaciju, proces evropskih integracija i regionalnu saradnju. Glavni ciljevi organizacije su razvijanje i promocija demokratije, podrška procesu evropskih integracija i promocija evropskih vrednosti, kao i regionalne stabilnosti i saradnje. Vizija organizacije je demokratska Srbija u okvirima ujedinjene Evrope.

Centar savremene politike postiže svoje programske ciljeve kroz objavljivanje istraživanja i drugih publikacija, organizaciju događaja i kroz ostale medijske projekte, kao i kroz edukaciju mladih. Fokus organizacije je na istraživačkom aspektu njenog rada i aktivnoj uključenosti u proces evropskih integracija Srbije.

Centar savremene politike je osnivač portala European Western Balkans, regionalnog internet portala na engleskom i srpskom jeziku, koji prati proces evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana, i putem kojeg realizuje svoje medijske projekte.

European Western Balkans

European Western Balkans je nezavisni regionalni internet portal na engleskom jeziku specijalizovan za praćenje procesa evropskih integracija zemalja Zapadnog Balkana. Portal je osnovan 2014. godine od strane Centra savremene politike. Portal na srpskom jeziku upisan je u registar medija i počeo sa radom u aprilu 2017. godine.

Pored evropskih integracija, portal se bavi i širim evropskim temama kao što su regionalna saradnja, politička stabilnost i reformski procesi, a odnedavno detaljno prati izbore za Evropski parlament 2019.

Osim vesti i analiza najnovijih događaja relevantnih za teme koje portal obrađuje, na njemu se takođe redovno mogu pročitati autorski tekstovi i intervjui najznačajnijih državnih i evropskih zvaničnika, stručnjaka i predstavnika civilnog društva. European Western Balkans, takođe, pruža uporedan interaktivan prikaz napretka zemalja Zapadnog Balkana u procesu integracija, a na srpskoj verziji sajta i napredak u pogledu svakog pregovaračkog poglavlja.

Civilno društvo za unapređivanje pristupanja Srbije Evropskoj uniji

CIVILNO DRUŠTVO ZA
UNAPREĐENJE PRISTUPANJA
SRBIJE EVROPSKOJ UNIJI

„Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji“ je projekat koji sprovodi Beogradska otvorena škola (BOŠ) uz podršku Kraljevine Švedske. Glavni cilj projekta je da podrži aktivnije učešće organizacija civilnog društva i medija u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji.

U okviru projekta BOŠ sprovodi Program podrške civilnom društvu i medijima u oblasti evropskih integracija čija je svrha da doprinese evropskim integracijama i demokratskom razvoju u Srbiji jačanjem uloge civilnog društva i medija.

Projekat uključuje 45 organizacija civilnog društva i medija sa teritorije čitave Srbije u mrežu partnera koji tokom tri godine (2017-2019) radi na povećanju uloge civilnog društva u zastupanju interesa lokalnih zajednica u procesu evropskih integracija, obezbeđivanju demokratskog uticaja civilnog društva na javne vlasti i unapređenju kvaliteta učešća javnosti u procesu donošenja odluka i pregovorima sa EU.

EU-RS THINK TANK

